

Biuro Poszukiwań i Identyfikacji

<https://poszukiwania.ipn.gov.pl/bbp/aktualnosc/21037,W-2023-r-mija-81-lat-od-powstania-niemieckiego-obozu-dla-dzieci-przy-ulicy-Przem.html>
05.05.2024, 19:57

W 2023 r. mija 81 lat od powstania niemieckiego obozu dla dzieci przy ulicy Przemysłowej w Łodzi

W 2023 r. mija 81 lat od powstania niemieckiego obozu dla dzieci przy ulicy Przemysłowej w Łodzi. 10 września obchodzimy Narodowy Dzień Polskich Dzieci Wojny. Przy tej okazji warto wspomnieć, że w lipcu br. zespół Biura Poszukiwań i Identyfikacji Instytutu Pamięci Narodowej podczas prac prowadzonych na cmentarzu św. Wojciecha przy ulicy Kurczaki w Łodzi odnalazł w bezimiennym grobie szczątki należące prawdopodobnie do ofiary niemieckiego obozu dla dzieci i młodzieży przy ul. Przemysłowej w Łodzi. Typowaną osobą jest nastolatek Zdzisław Kafarski, zmarły 13 kwietnia 1944 r.

Szacuje się, że przez obóz funkcjonujący w latach 1942-1945 przeszło ok. 2-3 tys. polskich dzieci, a zginęło w nim około 200 nieletnich. Obóz izolacyjny, który powstał na terenie wydzielonym z łódzkiego getta, przeznaczony był dla dzieci i młodzieży. Mieścił się przy ulicach: Przemysłowej, Emilii Plater i Górniczej, a z jednej strony był odgradzony murem cmentarza żydowskiego.

- Do obozu trafiały dzieci polskie, których rodziców Niemcy uznali za „niebezpiecznych bandytów”. A żeby być uznawanym za takiego w ich mniemaniu „wystarczyło” np. działać w ruchu oporu, odmówić podpisania volkslisty czy być świadkiem Jehowy. Do obozu trafiały także dzieci, uznawane za drobnych przestępców, czyli takie, które dokonały kradzieży czy jechały na gapę – mówi Aleksandra

Szafrańska z Biura Poszukiwań i Identyfikacji IPN.

Dr Krzysztof Latocha (IPN w Łodzi) dodaje, że więziono tam również dzieci polskich patriotów, na których mścili się Niemcy, między innymi blisko 50 ze spacyfikowanej przez Niemców wsi Mosiny pod Poznaniem, gdzie działali członkowie polskiego państwa podziemnego.

- Śmierć dzieci w obozie była wypadkową kilku czynników: trudnych warunków bytowych i sanitarnych, głodu i chorób. Były dwie epidemie tyfusu - jedna na przełomie 1943 i 1944 r., a druga na wiosnę - w marcu i kwietniu 1944 r. Do śmierci wielu z nich przyczyniła się kadra więzienna ze strażnikami o sadystycznych skłonnościach. Kadra obozowa wyższego szczebla nie wyrażała sprzeciwu wobec szczególnej brutalności strażników, którzy mogli pozwalać sobie na wiele okrucieństwa w stosunku do dzieci - mówi Aleksandra Szafrańska.

O traktowaniu małoletnich więźniów obozu świadczą zachowane relacje świadków, m.in. ze śledztwa, prowadzonego w latach 60. i 70. przez Komisję Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce w sprawie Eugenii Pol (Genowefa Pohl), jednej z wachmanek w obozie na Przemysłowej. Z relacji przesłuchiowanych dzieci wynika, że wyjątkowo sadystycznie potraktowana została Urszulka, katowana przez Sydonię Bayer i Eugenię Pol. Podczas apelu została skopana, była bita różnymi przedmiotami, co doprowadziło do pęknięcia powłok brzusznych. Zmarła w szpitalu 9 maja 1943 r.

- Obozem przy ul. Przemysłowej kierowała policja kryminalna, w przeciwieństwie do innych niemieckich obozów, ale biorąc pod uwagę warunki w nim panujące można porównać go z tymi, które panowały w obozach koncentracyjnych Auschwitz czy Gross-Rosen. Dzieci były wykorzystywane do ciężkiej pracy, same budowały warsztaty rymarskie i szewskie, w których później pracowały. W iglarni przez 10-12 godzin musiały prostować igły wykorzystywane w fabrykach dziewiarskich i szwalniach. Była to niezwykle wyniszczająca praca - mówi dr Krzysztof Latocha.

Młodzież, która osiągnęła wiek 17 lat była wywożona do

więzienia na Radogoszczu w Łodzi lub do obozów Auschwitz czy Ravensbruck. W stałym składzie więźniów było około tysiąca chłopców i trzysta dziewczynek.

Aby przystąpić do prac poszukiwawczych konieczne było przeprowadzenie analiz historycznych w celu ustalenia, co mogło stać się z ofiarami obozu.

Krzysztof Latocha tłumaczy, że do niedawna panowała teoria, że ciała dzieci z obozu w Łodzi były grzebane na sąsiadującym z nim cmentarzu żydowskim. Natomiast analiza materiałów źródłowych zupełnie nie potwierdza tych informacji.

Pierwsze listy więźniów tego obozu zostały stworzone po tym, jak prokuratorzy w ramach śledztwa w sprawie Eugenii Pol zlecieli przebadanie ksiąg cmentarnych i aktów zgonów zgromadzonych w urzędzie stanu cywilnego. W księdze pochówków cmentarza św. Wojciecha w Łodzi niekiedy zapisywano informację, z którego obozu pochodzi chowana osoba. Na tym cmentarzu grzebano m.in. więźniów z obozów na Radogoszczu i na Sikawie w Łodzi.

Analiza zapisu pochówków osób zmarłych w latach 1942-1945 pozwoliła stworzyć listę 77 nazwisk dzieci z obozu przy ulicy Przemysłowej w Łodzi, które zostały w tym miejscu pochowane. Upływający czas oraz liczne przekształcenia układu cmentarza sprawiły, że należało na nowo wykonać pracę analityczną nakładając na siebie kształt dzisiejszego cmentarza i porządek pochówków z lat 40-tych.

- Temat niemieckiego obozu dla dzieci i młodzieży przy ul. Przemysłowej w Łodzi jest dobrze znany badaczom łódzkiego IPN. Należy tutaj wspomnieć chociażby liczne publikacje, wystawy oraz mapę obozu przygotowaną przez Artura Ossowskiego (naczelnik OBEN w Łodzi). Aby jednak rozpocząć prace poszukiwawczo-ekshumacyjne musieliśmy podjąć się zupełnie nowego zadania - zauważył dr Krzysztof Latocha.

Zespół Biura Poszukiwań i Identyfikacji IPN będzie kontynuował prace na cmentarzu przy ul. Kurczaki. Stara się dotrzeć do krewnych zamordowanych ofiar obozu przy

ulicy Przemysłowej w Łodzi. W kilkudziesięciu przypadkach udało się nawiązać kontakt z potencjalnymi rodzinami dzieci, m.in. z bratanicami chłopca, którego prawdopodobnie odnaleziono podczas lipcowych prac.

Jeśli badania genetyczne to potwierdzą, będzie można ogłosić, że udało się odnaleźć szczątki chłopca - Zdzisława Kafarskiego, którego wachmani przyłapali na kradzieży chleba. Po niezwykle brutalnych torturach zmarł w kwietniu 1944 roku.

- Pobraliśmy materiał genetyczny do porównania i mamy nadzieję, że w przyszłości będziemy mogli ogłosić identyfikację - mówi dr Krzysztof Latocha.

BPiI, 10.09.2023 r.

Prace
poszukiwawcze w
Łodzi

Kalendarium Prac	
Prac	
Rok 2003	
Rok 2006	
Rok 2007	
Rok 2008	
Rok 2009	
Rok 2011	
Rok 2012	
Rok 2013	
Rok 2014	
Rok 2015	
Rok 2016	
Rok 2017	
Rok 2018	
Rok 2019	
Rok 2020	
Rok 2021	
Rok 2022	
Rok 2023	
Rok 2024	